

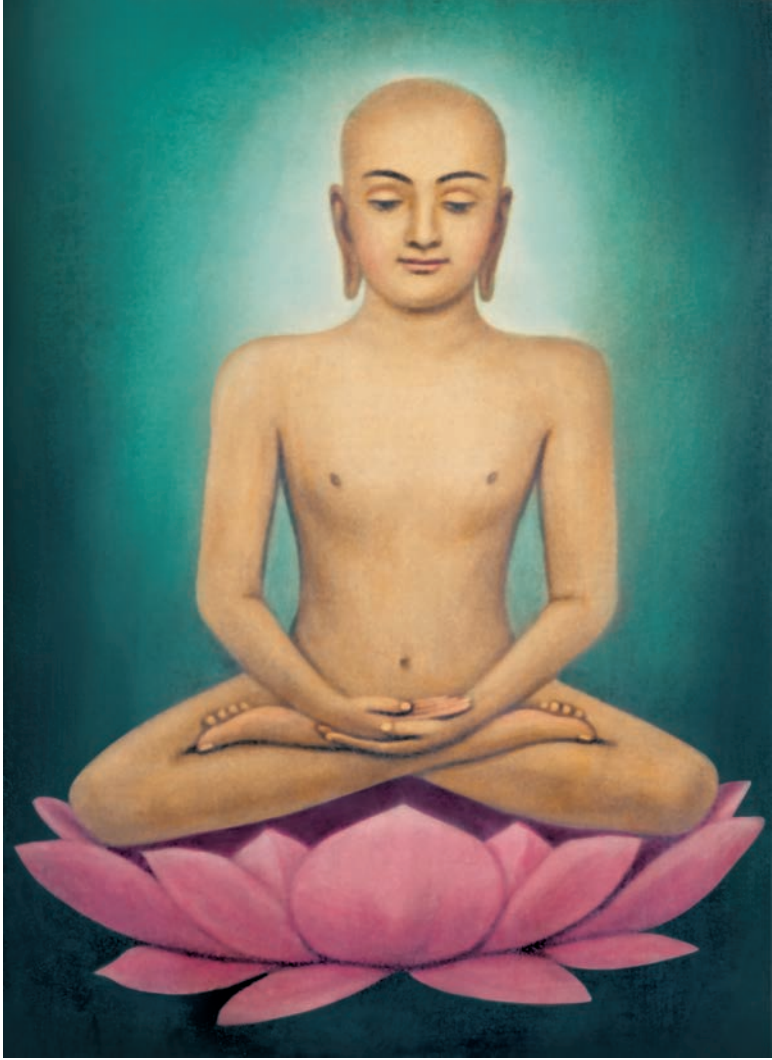
શ્રી કેવળી પ્રભુનો સાથ

ભાગ-૧

સરયુ રજની મહેતા

श्री डेवणी डुरडुनो सलथ

डुलग-१

श्री महावीर वर्धमान स्वामी

श्री डेवणी प्रलुनो साथ

लुलग-१

सरयु रजनी डहेता

प्रकाशक

श्रेयस प्रयारक सलुलु

डोरणी ङाडस, डे. सुंदरलाल डहल डथ, डुंडरु ॡ०० ०३ॢ.

પ્રકાશક : શ્રેયસ પ્રચારક સભા વતી
શ્રી જે. બી. મોદી
મોરબી હાઉસ, ડો. સુંદરલાલ બહલ પથ, મુંબઈ 400038.
અને
વકીલ્સ, ફેફર એન્ડ સાયમન્સ પ્રા. લી. વતી
શ્રી અરુણ કે. મહેતા
ઈન્ડસ્ટ્રી મેનોર, અપ્પાસાહેબ મરાઠે માર્ગ, પ્રભાદેવી, મુંબઈ 400 025.

મુદ્રક : વકીલ એન્ડ સન્સ પ્રા. લી. વતી
શ્રી અરુણ કે. મહેતા
ઈન્ડસ્ટ્રી મેનોર, અપ્પાસાહેબ મરાઠે માર્ગ, પ્રભાદેવી, મુંબઈ 400 025.

ISBN No. : 978-81-87111-98-6

પ્રથમ આવૃત્તિ : ઈ. સ. 2007 પ્રત : 3000

કિંમત : રૂ. ૫૦/-

પ્રાપ્તિસ્થાન :

શ્રેયસ પ્રચારક સભા
મોરબી હાઉસ,
ડો. સુંદરલાલ બહલ પથ,
મુંબઈ 400 038.
ફોન : 91-22-2261 5587

શ્રી યોગેશ જૈન
સતયોગ, સ્વામી વિવેકાનન્દ માર્ગ,
રામકૃષ્ણ મીશન પાસે
રાજકોટ 360001
ફોન : 91-281-2366420

ડો. નિમુબેન ઝવેરી
સનફલાવર, 4th ફ્લોર,
રાજવાડી પાસે, ઘાટકોપર,
મુંબઈ 400 077.
ફોન : 91-22-2516 3461

શ્રી દિલિપભાઈ જે. સંઘવી
૫૦-બી સ્થાનકવાસી જૈન સોસાયટી,
નારણપુરા રોડ,
અમદાવાદ - 380013
ફોન : 91-079-27552957; 079-27552256

Shree Chandubhai S. Parekh
(50-51) Guide Bldg., 13th Floor,
L. D. Ruparel Marg,
Off. Nepean Sea Road,
Mumbai 400006
Ph: 91-22-23697288/23625806

Shri Jayesh J. Doshi
3-4, Mihir Park Society,
Old Padra Road,
Vadodara 390020
Ph: 91-265-2340850

Hareshbhai C. Sheth
27 Woodfield Center,
Princeton, N. J. 08540. USA
(H): 732-422-8385
(C): 609-510-8760

Anurag H. Thakor
6885 Baird Dr.
Plano, TX 75024. USA
(H): 972-491-7551
(C): 469-644-8965

અનુક્રમશિકા

પાન ક્રમાંક

પ્રાકૃકથન	xix
આત્મવિકાસની યાત્રા	xxviii
પ્રકરણ ૧ : ચોવીશ તીર્થંકર પ્રભુની સ્તુતિ	૧
૧. શ્રી આદિનાથ પ્રભુ	૧
સંસારનું પરિભ્રમણ - ૨; સંજી પંચેન્દ્રિયપણા સુધીનો વિકાસ - ૨; સુખ મેળવવાની અને ઉત્તમ સાથે જોડાવાની ભાવના - ૩.	
૨. શ્રી અજીતનાથ પ્રભુ	૩
અંતર્વૃત્તિ સ્પર્શનો પ્રભાવ - ૩; વિશેષ વિકાસ કરવાની જીવની ઈચ્છા - ૪.	
૩. શ્રી સંભવનાથ પ્રભુ	૫
સન્માર્ગે વિકસવાનો સંભવ - ૫; દોષમુક્ત કરવા માટે તથા સદ્ગુરુ મેળવવા માટે પ્રભુને વિનંતિ - ૬.	
૪. શ્રી અભિનંદન સ્વામી	૭
પ્રભુનાં દર્શનની દુર્લભતા - ૭; સદ્ગુરુ મેળવવાની અગત્ય - ૮; પ્રભુદર્શનની ઝંખના - ૮.	
૫. શ્રી સુમતિનાથ જિન	૯
પ્રભુદર્શનની ઝંખનાનું પ્રગટીકરણ - ૯; બહિરાત્મભાવની સમજણ - ૧૦; સુમતિ આપવા માટે પ્રભુને વિનંતિ - ૧૧; ગુરુ પ્રાપ્તિની ઈચ્છા - ૧૧.	

૬. શ્રી પદ્મપ્રભુજી ૧૧
 પ્રભુનો પરમાત્મભાવ અને સાધકનો બહિરાત્મભાવ - ૧૧; ભક્ત અને ભગવાન વચ્ચેનું અંતર વધારનાર કર્મ પ્રકૃતિ - ૧૨; આત્મા સાથેનું કર્મનું જોડાણ ૧૩; સદ્ગુરુની પ્રાપ્તિ થકી અને તેમના બોધથી ભક્ત ભગવાન વચ્ચેનું અંતર ઘટે છે - ૧૪; સદ્ગુરુના બોધથી જળકમળવત્ રહેવાની શીખ અને યાવીની પ્રાપ્તિ - ૧૪; ઉપશમ સમકિત સુધીનો વિકાસ - ૧૫.
૭. શ્રી સુપાર્શ્વ જિન ૧૫
 પ્રભુની કૃપાથી માર્ગપ્રાપ્તિ માટે ઉપાદાનની તૈયારી - ૧૬; ઉપાદાન સાથે નિમિત્તની જરૂરિયાત - ૧૭; ઉપાદાન તથા નિમિત્તના સુમેળથી થતી સંસારની અલ્પતા - ૧૭; સમકિતની પ્રાપ્તિ થતાં પ્રભુની સાચી ઓળખ - ૧૭.
૮. શ્રી ચંદ્રપ્રભુ સ્વામી ૧૮
 સમ્યક્દર્શનની પ્રાપ્તિ - ૧૮; પ્રભુનાં દર્શન કરવાથી થતી જીવનની સાર્થકતા - ૧૯; વર્તમાન સ્થિતિ સુધી રહેલો પ્રભુદર્શનનો અભાવ - ૧૯.
૯. શ્રી સુવિધિનાથ સ્વામી ૨૦
 જ્ઞાન, દર્શન, તથા ચારિત્રની વિશુદ્ધિ કરવાથી થતો આત્મવિકાસ - ૨૧; ઘાતીકર્મો વિશુદ્ધિ થતાં અટકાવે છે - ૨૧; દર્શનની વિશુદ્ધિ કરવાનો ઉપાય તથા તેની વિધિ - ૨૨, ૨૩.
૧૦. શ્રી શીતલનાથ પ્રભુ ૨૫
 આત્માની શાંતિ તથા શીતળતા વધારવા માટે પ્રભુને વિનંતિ - ૨૬; જ્ઞાનાવરણ તોડી માર્ગનાં રહસ્યો પામવાની ઈચ્છા - ૨૬; મળેલાં જ્ઞાનના પ્રભાવથી પ્રભુમાં દેખાતાં વિરોધી તત્ત્વોનું સમાધાન - ૨૭
૧૧. શ્રી શ્રેયાંસનાથ જિન ૩૧
 ઘાતીકર્મો બંધાવાની સમજ - ૩૧; ચારિત્રને વિશુદ્ધ કરવાનો ઉપાય - ૩૨.
૧૨. શ્રી વાસુપૂજ્ય સ્વામી ૩૫
 દેવોની સમૃદ્ધિ - ૩૬; સમૃદ્ધ દેવોને પણ પૂજનીય એવા પ્રભુની મહત્તા - ૩૬; માનવદેહનું સાર્થકપણું - ૩૭; માર્ગપ્રાપ્તિમાં રહેલાં વિઘ્નો - ૩૮; વિઘ્નોને દૂર કરી માનવજીવન સાર્થક કરવાની અભિલાષા - ૩૯.

પાન ક્રમાંક

૧૩.	શ્રી વિમલ જિનદેવ	૪૦
	આત્માને મળરહિત કરવાની તમન્ના - ૪૦; પ્રભુનાં દર્શન કરવાથી થતી તૃપ્તિ - ૪૧; ક્ષાયિક સમકિતની પ્રાપ્તિ - ૪૧; સિદ્ધ પ્રભુનાં દર્શન - ૪૩; પ્રભુ તરફથી એમના જેવા થવાનું અભયવચન - ૪૩.	
૧૪.	શ્રી અનંતનાથ જિન	૪૪
	શેષ ઘાતીકર્મોનો નાશ કરવા માર્ગદર્શન માગવું - ૪૪; આજ્ઞામાર્ગ - ૪૫; તે માર્ગે ચાલવામાં અનુભવાતી કઠણાઈ - ૪૫; કઠિનાઈથી બચાવવા માટેની વિનંતિ - ૪૭.	
૧૫.	શ્રી ધર્મનાથ પ્રભુ	૪૮
	સ્વચ્છંદ ટાળવા માટે પ્રભુને વિનંતિ - ૪૮; પાંચમા ગુણસ્થાનની પ્રાપ્તિ - ૫૦.	
૧૬.	શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુ	૫૨
	પ્રભુકૃપાથી થતી શાંતિની વૃદ્ધિ - ૫૩; મન, વચન તથા કાયાની સોંપણી પ્રભુને કરવાથી છઠ્ઠા ગુણસ્થાનની પ્રાપ્તિ - ૫૪; મનથી મૌનતા - ૫૫.	
૧૭.	શ્રી કુંથુનાથ સ્વામી	૫૫
	મન પર સંયમ લેવાની કઠણાઈ - ૫૬; દુરારાધ્ય મનને નાથનાર પ્રભુની વશેકાઈ - ૫૭; મનને વશ કરવા માટે સહાય આપવા પ્રભુને વિનંતિ - ૫૮.	
૧૮.	શ્રી અરનાથ પ્રભુ	૫૯
	વ્યવહારનયમાંથી નિશ્ચયનય તરફ પ્રગતિ - ૬૦; તેનાથી મળતી મનને નાથવાની ચાવી - ૬૧; નિર્વિકલ્પતાની અંશે પ્રાપ્તિ - ૬૨.	
૧૯.	શ્રી મલ્લિનાથ જિન	૬૨
	નિર્વિકલ્પતાની વૃદ્ધિ - ૬૩; ઉજાગર દશા - ૬૪; તે દશાના જીવનું વર્ણન - ૬૫.	
૨૦.	શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામી	૬૬
	નિર્વિકલ્પતા અને નિર્વિચારતા - ૬૭; સવિકલ્પ દશામાં ઈચ્છનીય ભાવો - ૬૮; અહણ કરેલા ઋણની ચૂકવણી - ૬૯; આજ્ઞાપાલનનું ફળ - ૭૦; અનેકાંતવાદની મહત્તા - ૭૧.	
૨૧.	શ્રી નમિનાથ પ્રભુ	૭૨
	જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ શ્રુતકેવળીપણું - ૭૨; તેનાથી જાગતો ષડ્દર્શન વિવેક - ૭૪.	

૨૨. શ્રી નેમિનાથ પ્રભુ	૭૭
વ્રતપાલનના આધારથી શ્રેણિની તૈયારી - ૭૭; આત્મશુદ્ધિ કરવાની નેમ - ૭૮; નેમપ્રભુનાં જીવનમાંથી મળતો બોધ - ૭૮.	
૨૩. શ્રી પારસનાથ પ્રભુ	૮૧
પ્રભુની જીવને પોતા સમાન કરવાની સિદ્ધિ - ૮૧; સર્વજ્ઞપણાની જાણકારી - ૮૨.	
૨૪. શ્રી મહાવીર વર્ધમાન સ્વામી	૮૪
કેવળીપ્રભુની અંતરદેશા - ૮૫; જીવનાં વીર્યના ત્રણ પ્રકારો - ૮૬.	
પ્રકરણ ૨ : સમ્યક્ત્વ પરાક્રમ	૮૯
સંસારી જીવની સ્થિતિ.....	૯૦
જીવને દ્યનિય સ્થિતિમાંથી બચાવનાર પંચપરમેષ્ટિ ભગવંત	૯૦
સમ્યક્દર્શનનો મહિમા.....	૯૧
તેની પ્રાપ્તિમાં રહેલું પરાક્રમ	૯૩
તેની પ્રાપ્તિ માટે ઉપાદાન તથા નિમિત્તનો સુમેળ જરૂરી.....	૯૪
આત્મશુદ્ધિ કરવા માટે જરૂરી ભાવો	૯૬
જીવનું પહેલું સોપાન અંતર્વૃત્તિસ્પર્શ	૯૭
નિશ્ચયથી વ્યવહાર સમકિતની પ્રાપ્તિ તે બીજું સોપાન	૯૮
યથાપ્રવૃત્તિકરણ.....	૯૯
તે પછી પ્રગટતી ક્ષયોપશમ લબ્ધિ, વિશુદ્ધિ લબ્ધિ, દેશના લબ્ધિ અને પ્રાયોગ્ય લબ્ધિ.....	૧૦૦
કરણલબ્ધિ પ્રાપ્ત કરનારને અવશ્ય સમકિત થાય છે	૧૦૨
કરણલબ્ધિના ત્રણ ભેદ - અધઃકરણ, અપૂર્વકરણ અને અનિવૃત્તિકરણ.....	૧૦૨

પાન ક્રમાંક

અપૂર્વકરણમાં થતાં સ્થિતિઘાત, રસઘાત, ગુણશ્રેણિ, ગુણસંક્રમ અને અપૂર્વ સ્થિતિબંધ.....	૧૦૪
અંતરકરણ.....	૧૦૫
ઉપશમકરણ, સંક્રમણ, ઉદ્દીરણા, નિધ્ધત, ઉદ્વર્તન, અપવર્તન, નિકાયના.....	૧૦૫
પ્રથમ ઉપશમ સમકિત.....	૧૦૬
ઉપશમ સમકિત સમ્યક્ત્વ પરાક્રમનું ત્રીજું સોપાન.....	૧૦૮
સદ્ગુરુની સાચી ઓળખ.....	૧૧૦
પ્રાર્થના, ક્ષમાપના, અને મંત્રસ્મરણની જાણકારી આવવી.....	૧૧૧
અનંતાનુબંધી ચોકડી અને મિથ્યાત્વનું અલ્પત્વ કરવું.....	૧૧૩
ક્ષયોપશમ સમકિત એ સમ્યક્ત્વ પરાક્રમનું ચોથું સોપાન.....	૧૧૫
ક્ષાયિક સમકિત આ સિદ્ધિનું પાંચમું સોપાન.....	૧૧૬
વેદક સમ્યક્ત્વ.....	૧૧૮
જીવનાં લક્ષણ.....	૧૧૯
છઠ્ઠું ગુણસ્થાન એ સમ્યક્ત્વ પરાક્રમનું છઠ્ઠું સોપાન.....	૧૨૧
સાતમું ગુણસ્થાન એ સમ્યક્ત્વ પરાક્રમનું સાતમું સોપાન.....	૧૨૨
ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૨૮મા અધ્યયનની પ્રશ્નોત્તરી.....	૧૨૪
છઠ્ઠા તથા સાતમા ગુણસ્થાને પૂર્ણતા મેળવવા જીવે કરવાની તૈયારી.....	૧૨૫
સમ્યક્ત્વનાં સંવેગ, નિર્વેદ, આસ્થા અને અનુકંપારૂપ ચાર અંગો.....	૧૨૭
સમ્યક્ત્વનું મુખ્ય અંગ શમ.....	૧૩૩
આલોચના.....	૧૩૪
નિંદા.....	૧૩૫
ગર્હા.....	૧૩૬

છ આવશ્યક

સામાયિક.....	૧૩૭
ચોવિસંથો.....	૧૩૮
વંદણા.....	૧૩૯
પ્રતિક્રમણ.....	૧૪૧
કાયોત્સર્ગ.....	૧૪૨
પ્રત્યાખ્યાન.....	૧૪૩
સ્તુતિમંગલ.....	૧૪૩
કાળની પ્રતિલેખના.....	૧૪૫
પ્રાયશ્ચિત.....	૧૪૭
ક્ષમાપના.....	૧૪૮
સ્વાધ્યાય.....	૧૪૯
વાચના.....	૧૫૦
પ્રતિપ્રચ્છના.....	૧૫૧
પરાવર્તના.....	૧૫૨
અનુપ્રેક્ષા.....	૧૫૩
ધર્મકથા.....	૧૫૩
શ્રુતનું આરાધન.....	૧૫૪
મનની એકાગ્રતા.....	૧૫૫
સંયમ.....	૧૫૬
તપ.....	૧૫૭
વ્યવહાર.....	૧૫૭
સુખશાતા.....	૧૬૦
અનાસક્તિભાવ.....	૧૬૦

પાન ક્રમાંક

વિવિક્ત શયનાસન	૧૬૧
વિનિવર્તના	૧૬૨
નવ પ્રકારનાં પ્રત્યાખ્યાન	૧૬૪
પ્રતિરૂપતા અને વૈયાવૃત્ય	૧૬૯
સર્વગુણસંપન્નતા તથા વીતરાગતા	૧૭૦
ક્ષાંતિ અને મુક્તિ	૧૭૧
ઋજુતા તથા મૃદુતા	૧૭૨
ભાવસત્ય, કરણસત્ય, યોગસત્ય	૧૭૩
મનોગુપ્તિ, વચનગુપ્તિ, કાયગુપ્તિ	૧૭૪
મન, વચન તથા કાયની સમાધારણા	૧૭૬
જ્ઞાન, દર્શન તથા ચારિત્રની સંપન્નતા	૧૭૭
સયોગી કેવળીપણું એ સમ્યક્ત્વ પરાક્રમનું આઠમું સોપાન	૧૮૦
પાંચ ઈન્દ્રિયોનો નિગ્રહ	૧૮૦
ચાર કષાયનો જય	૧૮૨
યોગનો નિરોધ	૧૮૩
આત્માની સિદ્ધ અવસ્થા એ સમ્યક્ત્વ પરાક્રમનું નવમું અને અંતિમ સોપાન	૧૮૪
પ્રકરણ ૩: અષ્ટકર્મ	૧૮૭
કર્મબદ્ધ આત્મા એટલે જીવ	૧૮૭
જીવનાં દશ પ્રાણ	૧૮૭

જીવનાં કર્મબંધનાં પાંચ કારણો	૧૮૮
મિથ્યાત્વ.....	૧૮૮
અવિરતિ.....	૧૮૯
પ્રમાદ	૧૯૦
કષાય	૧૯૦
યોગ	૧૯૦
કર્મબંધના પ્રકાર - પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ અને પ્રદેશ.....	૧૯૧
આઠ પ્રકારનાં કર્મ	૧૯૩
તે કર્મની ૧૫૮ (કે ૧૪૮) ઉત્તર પ્રકૃતિનો કોઠો.....	૧૯૪
૧. જ્ઞાનાવરણ કર્મ	૧૯૫
તેનાં પાંચ પ્રકાર : મતિજ્ઞાન ૧૯૭; શ્રુતજ્ઞાન - ૨૦૧; અવધિજ્ઞાન - ૨૦૭; મન:પર્યવજ્ઞાન - ૨૧૦; કેવળજ્ઞાન - ૨૧૧.	
૨. દર્શનાવરણ કર્મ	૨૧૩
તેનાં નવ પ્રકાર : ચક્ષુદર્શનાવરણ - ૨૧૫; અચક્ષુદર્શનાવરણ - ૨૧૫; અવધિદર્શનાવરણ - ૨૧૫; કેવળદર્શનાવરણ - ૨૧૫; નિદ્રા - ૨૧૬; નિદ્રા નિદ્રા - ૨૧૭; પ્રયલા - ૨૧૭; પ્રયલા પ્રયલા - ૨૧૭; થિણદ્વિ - ૨૧૭.	
૩. વેદનીય કર્મ	૨૧૮
તેનાં બે પ્રકાર : શાતા વેદનીય - ૨૧૮; અશાતા વેદનીય - ૨૧૯.	
૪. મોહનીય કર્મ	૨૨૧
તેનાં બે પ્રકાર: દર્શન મોહનીય -૨૨૨; ચારિત્ર મોહનીય -૨૨૪. દર્શનમોહનાં ત્રણ પ્રકાર - ૨૨૨; ચારિત્રમોહનાં પચ્ચીસ પ્રકાર -૨૨૪.	
૫. આયુષ્ય કર્મ	૨૩૧
તેનાં ચાર પ્રકાર : દેવાયુ -૨૩૧; મનુષ્યાયુ -૨૩૨; તિર્ય્યાયુ -૨૩૨; નરકાયુ - ૨૩૨; નિરુપક્રમ અને સોપક્રમ આયુ - ૨૩૩.	

પાન ક્રમાંક

૬. નામકર્મ	૨૩૫
તેનાં ૯૩ કે ૧૦૩ પ્રકાર: ચૌદ પિંડપ્રકૃતિઓ - ૨૩૫; ચાર પ્રકારે ગતિનામકર્મ - ૨૩૫; પાંચ પ્રકારે જાતિ નામકર્મ - ૨૩૬; પાંચ પ્રકારે શરીર નામકર્મ - ૨૩૬; ત્રણ પ્રકારે અંગોપાંગ નામકર્મ - ૨૩૮; પાંચ કે પંદર પ્રકારે બંધન નામકર્મ - ૨૩૮; પાંચ પ્રકારે સંઘાતન નામકર્મ - ૨૩૯; છ પ્રકારે સંલનન નામકર્મ - ૨૪૦; છ પ્રકારે સંસ્થાન નામકર્મ - ૨૪૧; પાંચ પ્રકારે વર્ણ નામકર્મ - ૨૪૨; બે પ્રકારે ગંધ નામકર્મ - ૨૪૨; પાંચ પ્રકારે રસ નામકર્મ - ૨૪૨; આઠ પ્રકારે સ્પર્શ નામકર્મ - ૨૪૩; ચાર પ્રકારે આનુપૂર્વી નામકર્મ - ૨૪૩; બે પ્રકારે વિહાયોગતિ નામકર્મ - ૨૪૪; આઠ પ્રત્યેક પ્રકૃતિ - ૨૪૪; પરાઘાત નામકર્મ - ૨૪૫; ઉચ્છવાસ નામકર્મ - ૨૪૫; આતપ નામકર્મ - ૨૪૫; ઉદ્યોત નામકર્મ - ૨૪૫; અગુરુલઘુ નામકર્મ - ૨૪૬; તીર્થંકર નામકર્મ - ૨૪૭; નિર્માણ નામકર્મ - ૨૪૭; ઉપઘાત નામકર્મ - ૨૪૭. નામકર્મની ત્રસદશક અને સ્થાવરદશક પ્રકૃતિઓ - ૨૪૭; ત્રસ અને સ્થાવર નામકર્મ - ૨૪૮; બાદર અને સૂક્ષ્મ નામકર્મ - ૨૪૮; પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત નામકર્મ - ૨૪૯; પ્રત્યેક અને સાધારણ નામકર્મ - ૨૫૦; સ્થિર અને અસ્થિર નામકર્મ - ૨૫૦; શુભ અને અશુભ નામકર્મ - ૨૫૧; સુસ્વર અને દુસ્વર નામકર્મ - ૨૫૧; સુભગ અને દુર્ભગ નામકર્મ - ૨૫૨; આદેય અને અનાદેય નામકર્મ - ૨૫૨; યશઃકીર્તિ અને અપયશ નામકર્મ - ૨૫૨.	
૭. ગોત્રકર્મ	૨૫૩
તેનાં બે પ્રકાર : ઉચ્ચ ગોત્ર - ૨૫૩; નીચ ગોત્ર - ૨૫૪.	
૮. અંતરાય કર્મ	૨૫૪
તેનાં પાંચ પ્રકાર : દાનાંતરાય - ૨૫૫; લાભાંતરાય - ૨૫૫; ભોગાંતરાય - ૨૫૬; ઉપભોગાંતરાય - ૨૫૬; વીર્યાંતરાય - ૨૫૬.	
કર્મ પ્રકૃતિનો ક્રમ	૨૫૭
કર્મની મુખ્ય દશ અવસ્થાઓ	૨૬૧
બંધ - ૨૬૧; ઉદય - ૨૬૧; ઉદ્દીરણા - ૨૬૨; સત્તા - ૨૬૩; ઉદ્વર્તન - ૨૬૩; અપવર્તન - ૨૬૩; સંક્રમણ - ૨૬૪; ઉપશમન- ૨૬૪; નિધ્ધત - ૨૬૫; નિકાચિત - ૨૬૫.	
કર્મની ૪૨ પુણ્યપ્રકૃતિ	૨૬૬

કર્મની ૮૨ પાપ પ્રકૃતિ	૨૬૬
અંતરાયના ક્ષયનો ઉપાય	૨૬૮
જ્ઞાનાવરણના ક્ષયનો ઉપાય	૨૬૯
દર્શનાવરણના ક્ષયનો ઉપાય	૨૬૯
મોહનીયના ક્ષયનો ઉપાય	૨૬૯
પ્રકરણ ૪: અઢાર પાપસ્થાનક	૨૭૩
ઘાતી અઘાતી કર્મની મૂળ આઠ પ્રકૃતિ અને ઉત્તર ૧૪૮ કે ૧૫૮ પ્રકૃતિ	૨૭૩
કર્મબંધનાં કારણો	૨૭૭
મિથ્યાત્વ	૨૭૭
અવિરતિ	૨૭૮
પ્રમાદ	૨૭૮
કષાય	૨૭૯
યોગ	૨૭૯
ઈન્દ્રિયો વધતાં જીવના યોગ બળવાન થાય છે	૨૮૦
આઠ પ્રકારની પુદ્ગલ વર્ગણાઓ	૨૮૨
પુદ્ગલ વર્ગણાઓથી થતો પ્રદેશબંધ	૨૮૪
જીવને પાપબંધમાં લઈ જનાર અઢાર પાપસ્થાનક	૨૮૭
જીવ ચારે પ્રકારનાં ઘાતીકર્મો કેવી રીતે બાંધે છે?	૨૮૮
ચાર ઘાતીકર્મોનો નાશ કરવા ચાર ઉત્તમ ગુણોની ખીલવાણી	૨૯૨

પાન ક્રમાંક

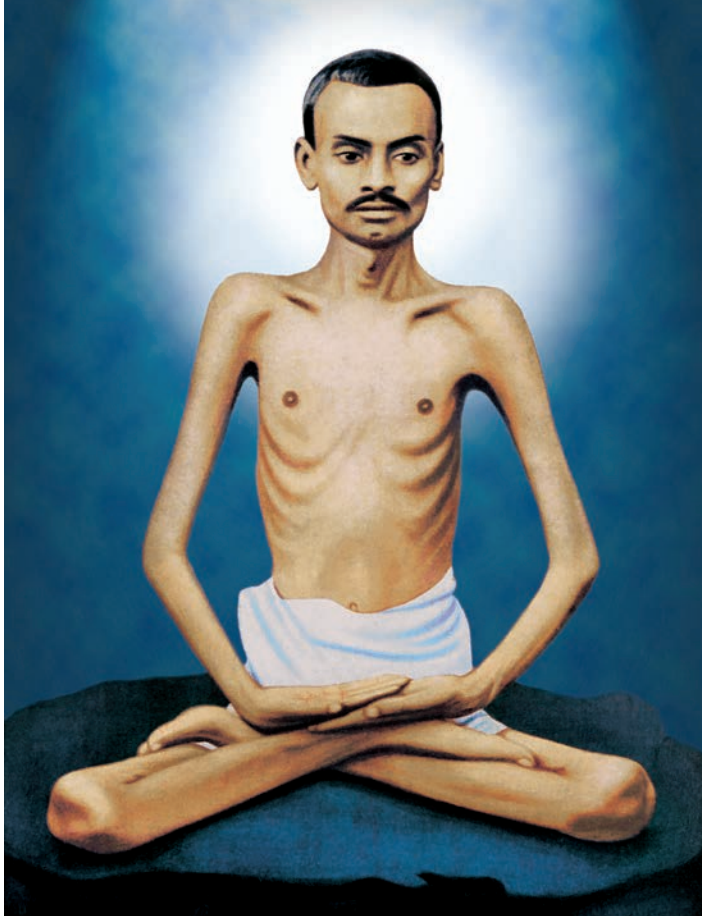
પહેલા અને છેલ્લા તીર્થંકરના સમયમાં પાંચ મહાવ્રત અને વચ્ચેના બાવીશ તીર્થંકરના સમયમાં ચાર મહાવ્રત	૨૮૨
પહેલું પાપસ્થાનક હિંસા	૨૮૬
એકથી ચાર ઈન્દ્રિયોવાળા જીવોની હિંસાથી દર્શનાવરણ કર્મ બંધાય - ૩૦૦; તેના અનુસંધાનમાં બાકીનાં કર્મનાં બંધન થાય - ૩૦૦; દર્શનાવરણ કર્મની સમજ - ૩૦૧; તે કર્મ વિનાશવા ક્ષમાનો ગુણ વિકસાવવો - ૩૦૩.	
બીજું પાપસ્થાનક મૃષાવાદ	૩૦૪
મૃષાનો અર્થ - ૩૦૪; મૃષા આચરવાથી જ્ઞાનાવરણ કર્મ બંધાય - ૩૦૫; તેના થકી બાકીનાં કર્મનાં બંધન થાય છે - ૩૦૬; જ્ઞાનાવરણ કર્મની સમજ - ૩૦૭; આ કર્મ તોડવા ત્યાગની ખીલવણી - ૩૦૯.	
ત્રીજું પાપસ્થાનક ચોરી	૩૧૧
જીવ ચોરી કરવા ક્યારે પ્રેરાય? - ૩૧૨; ચોરી કરવાથી અંતરાય કર્મ બંધાય - ૩૧૨; અંતરાયના અનુસંધાનમાં બાકીનાં કર્મબંધન પણ થાય છે - ૩૧૨; અંતરાય કર્મની સમજણ - ૩૧૩; અંતરાય કર્મનાં બંધનથી બચવા દયાનો ગુણ ખીલવવો જરૂરી - ૩૧૭.	
ચોથું પાપસ્થાનક મૈથુન - અબ્રહ્મ	૩૧૯
આ પાપસ્થાનમાં ખેંચી જનાર મોહનીય કર્મની સમજ - ૩૧૯; જીવનાં મિથ્યાત્વને પુષ્ટિ આપનાર વેદોદય - ૩૨૪; તેના ઉદયથી મોહનીય અને અન્ય કર્મોનાં થતાં બંધન - ૩૨૪; નવવાડ વિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય - ૩૨૬; તેનો ભંગ થતાં મોહનીય તથા અન્ય કર્મ બંધન - ૩૨૮; આ પાપસ્થાનકથી બચવા વૈરાગ્યની વૃદ્ધિ કરવી - ૩૨૮.	
પાંચમું પાપસ્થાનક પરિગ્રહ	૩૨૯
સંસારના પદાર્થોની આસક્તિ તે પરિગ્રહ - ૩૨૯; સચેત તથા અચેત પરિગ્રહ - ૩૩૦; પરિગ્રહની વૃદ્ધિ માટે જીવ ચારે પ્રકારના કષાય વેદે છે - ૩૩૦; મોહનીયની પ્રકૃતિમાં અમુક ધ્રુવબંધી અમુક અધ્રુવબંધી - ૩૩૨; આ પાપસ્થાનક તોડવા વીતરાગતાનો ગુણ વધારવો - ૩૩૪; પહેલાં પાંચ પાપસ્થાનક ચાર ઘાતીકર્મોની પ્રવૃત્તિ સૂચવે છે - ૩૩૪; ચારિત્રમોહ વધારનાર ચાર કષાય - ૩૩૫.	

છઠ્ઠું પાપસ્થાનક ક્રોધ; સાતમું પાપસ્થાનક માન;	
આઠમું પાપસ્થાનક માયા; નવમું પાપસ્થાનક લોભ.....	૩૩૭
ચારે કષાયનું સ્વરૂપ અને દરેકનાં ચાર પ્રકાર - ૩૩૯; કષાયોનું ધ્રુવબંધીપણું, ધ્રુવોદયીપણું તથા ધ્રુવસત્તાપણું - ૩૪૧; શાંતિથી ક્રોધ જીતવો, દીનત્વથી માન તોડવું, સાક્ષીભાવથી માયા છોડવી, ઉદારતાથી લોભને જીતવો - ૩૪૧	
દશમું પાપસ્થાનક રાગ, અગ્યારમું પાપસ્થાનક દ્વેષ	૩૪૨
લોભ તથા માયાનું મિશ્રણ તે રાગ - ૩૪૨; ક્રોધ અને માનનું મિશ્રણ તે દ્વેષ - ૩૪૩; રાગ વિના દ્વેષ ઉત્પન્ન થતો નથી - ૩૪૩; રાગદ્વેષથી કર્મબંધન વધે - ૩૪૪; રાગને પ્રેમમાં પલટાવો, સમતાથી દ્વેષને જીતવો - ૩૪૪.	
બારમું પાપસ્થાનક કલહ	૩૪૫
કલહમાં ક્રોધ કષાયની મુખ્યતા - ૩૪૫; આ પાપ જીવ એકલો કરી શકતો નથી - ૩૪૫; તેનાથી ચારે ઘાતી કર્મો બંધાય છે - ૩૪૬; આ પાપસ્થાનક મુખ્યતાએ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય જીવો સ્પર્શે છે - ૩૪૬; આ પાપથી બચવા મૈત્રીભાવ વિકસાવવો - ૩૪૭.	
તેરમું પાપસ્થાનક અભ્યાખ્યાન	૩૪૭
ક્રોધ અને માનના સંયુક્ત ઉદયથી આ પાપસ્થાનક સેવાય છે - ૩૪૭; બધા પ્રકારના કર્મબંધ થાય છે - ૩૪૭; સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય જીવોજ મુખ્યતાએ આ સ્થાનને સ્પર્શે છે - ૩૪૮; તેનાથી બચવા ધીરજગુણ ખીલવવો જોઈએ - ૩૪૮.	
ચૌદમું પાપસ્થાનક પૈશુન્ય	૩૪૯
પરની ચાડીચુગલી કરવી તે પૈશુન્ય - ૩૪૯; ક્રોધ અને માનમાં માયા ભળવાથી આ પાપસ્થાનક બને છે - ૩૫૦; તેનાં કારણે સાત કે આઠ કર્મનાં બંધન - ૩૫૦; તેનાથી બચવા ગુણગ્રાહીપણું કેળવવું જરૂરી - ૩૫૧.	
પંદરમું પાપસ્થાનક પરપરિવાદ	૩૫૨
ચારે કષાયના સરવાળાથી આ પાપસ્થાનકનો ઉદ્ભવ - ૩૫૨; તેના થકી મોહનીય ઉપરાંત અન્ય કર્મો બંધાય - ૩૫૨; આ પાપસ્થાનકથી બચવા ગુણાનુવાદ કરવો - ૩૫૩.	

પાન ક્રમાંક

સોળમું પાપસ્થાનક રતિ-અરતિ	૩૫૪
હાસ્યાદિ છ નોકપાયના મિશ્રણથી આ પાપસ્થાનક બને છે - ૩૫૪; તેને લીધે ઘાતી અને અઘાતી બધાં કર્મનાં બંધ થાય છે - ૩૫૫; તેનાથી છૂટવા સંતોષ ગુણ ખીલવવો - ૩૫૫.	
સત્તરમું પાપસ્થાનક માયામૃષાવાદ	૩૫૬
બે અલગ ઘાતીકર્મના મિશ્રણથી આ પાપસ્થાન નીપજે છે - ૩૫૬; તેથી સર્વ કર્મ બંધાય - ૩૫૮; તેનાથી બચવા સત્યનો આશ્રય કરવો - ૩૫૯.	
અઠારમું પાપસ્થાનક મિથ્યાદર્શનશલ્ય	૩૬૦
મિથ્યાદર્શનની સમજ - ૩૬૦; આ પાપસ્થાનનો વિસ્તાર એટલે આખો સંસાર - ૩૬૩; ક્યો જીવ ક્યા પાપસ્થાનને સ્પર્શે - ૩૬૪; પાપસ્થાનના સેવનથી છૂટવા માટેના ઉપાયો - ૩૬૫.	
પારિભાષિક શબ્દોનો કોષ	૩૭૧
આરાધક માટે વિષયવાર સૂચિ	૩૮૩

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

અર્પણ

આત્મમાર્ગનો શ્રેષ્ઠતાએ અનુભવ કરી, અન્યને અનુભવ કરાવનાર
શ્રી રાજપ્રભુને કોટિ કોટિ વંદના હો, વંદના હો.

આ ગ્રંથને સમુચિત બનાવનાર, સત્રાહે ચલાવી લખાવનાર,
શ્રી રાજપ્રભુને વંદના સહિત, ખૂબ જ વિનમ્રભાવ સાથે અને
કર્તાપણાના ભાવથી રહિત બની આ ગ્રંથ અર્પણ કરું છું.

ૐ

પ્રાક્કથન

મારી નવદશ વર્ષની નાની વયથી હું શા માટે જીવું છું, મારું જીવન શા માટે છે, મારા જીવનનું ધ્યેય શું છે, એવા એવા કેટલાય સવાલો મને મુંઝવતા હતા. અને આ સવાલોના જવાબ મને ક્યાંયથી મળતા ન હતા. આમ કરતાં મારી તેર વર્ષની વયે મને “શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર”ની પાંચમી આવૃત્તિના બે ભાગ વાંચવાનું સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું. તે વાંચતા તેમાંથી ઘણી ઊંડી સમજણ તો નહોતી મળી; પણ તેમનાં અવધાનશક્તિ, કવિત્વશક્તિ, સ્મરણશક્તિ તથા જ્યોતિષિક શક્તિ મારાં આકર્ષણનો વિષય થઈ ગયા. વળી, આ બધી શક્તિઓનો જનસમાજને પરિચય કરાવવાનું તેમણે તેમની અઢાર-ઓગણીસ વર્ષની નાની વયે ત્યાગી દીધું, એ હકીકતે એનું કારણ જાણવાનું મારું કુતૂહલ વધારી દીધું. જે શક્તિઓ જનસમાજમાં ભાગ્યે જ જોવા મળે છે તે તેમને સહજતાએ બાળવયથી મળી હતી, તો તેનું જીવોને દર્શન કરાવવાનું કેમ છોડ્યું? વળી, આ શક્તિઓનો લોકોને લાભ આપવાથી કીર્તિ, સત્તા તથા ધનની પ્રાપ્તિ સહેજે થાય; જેની પ્રાપ્તિ માટે આખું જગત મથે છે, તો આ બધાંનો ત્યાગ તેમણે કેમ કર્યો? એની જાણકારી મેળવવા મારું મન ખૂબ જ તલપાપડ થઈ ગયું. સાથે સાથે મારા મનમાં દૃઢ નિશ્ચય થયો કે આ શક્તિઓ કરતાં પણ ઊંચા પ્રકારની કોઈ સિદ્ધિ તેમને પ્રાપ્ત થઈ છે જેના પ્રભાવથી આ દુન્યવી સિદ્ધિનો મોહ તેમને રહ્યો નથી. પણ આ સિદ્ધિ કઈ? તેનું જાણપણું જ આવતું ન હતું. છતાં અંતરમાં એવો દૃઢ વિશ્વાસ થઈ ગયો કે મારા સવાલોના જવાબો તેમની પાસેથી જ મળવાના છે. પરિણામે તેમનાં જીવન અને કવનનો અભ્યાસ કરવાની તાલાવેલી મનમાં શરૂ થઈ. આમ ઈ.સ. ૧૯૫૨માં શરૂ કરતું કૃપાળુદેવનાં વચનોનું વાંચન ચાલતું રહ્યું, પણ વ્યવસ્થિત અભ્યાસ કરી મારા સવાલના જવાબો મેળવવાનો યોગ ઈ.સ. ૧૯૬૩ સુધી આવ્યો નહિ. પણ નિયમિતપણે થતાં તેમનાં વચનોનાં વાંચનથી મને મારું જીવન ખૂબ સુધારી, તેમના જેવા થવાના ભાવ ધીરે ધીરે ક્રમથી વધતાં ગયા.

વધતા જતાં મારા જીવન સુધારવાના ભાવના પરિપાકરૂપે ઈ.સ. ૧૯૬૪-૬૫ના વર્ષમાં તેમનાં જીવન તથા કવનનો વ્યવસ્થિત અભ્યાસ કરવાનો યોગ સાંપડ્યો. આ બે વર્ષમાં એમનામય બની ખૂબ જ પુરુષાર્થ કરી ઈ.સ. ૧૯૬૫ના સપ્ટેમ્બર મહિનામાં “શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર- એક અભ્યાસ” નામક મહાનિબંધ પૂરો કર્યો. આ કાળ દરમ્યાન ઘણાં આધ્યાત્મિક અનુભવો થયા, પ્રભુનો સાથ કેવો હોય તેનો પ્રત્યક્ષ પરિચય થયો, અને સાથે સાથે તેમની વર્તમાન દશાનો લક્ષ પણ આવ્યો, જે દશા મને ખૂબ અદ્ભુત અને આશ્ચર્યકારક લાગી હતી.

રાજપ્રભુનાં જીવન અને કવનના અભ્યાસકાળ દરમ્યાન મારી અંતરંગ સૂઝ વધતી ગઈ, ન સમજાય ત્યાં તેમના તરફથી યથાર્થ માર્ગદર્શન આવતું ગયું, સમજણની ગૂંચો તેનાથી ઉકેલાઈ જતી હતી, પરિણામે આત્મમાર્ગની દિશાસૂઝ વધતી ગઈ અને જીવનનું ધ્યેય શું હોવું જોઈએ, અને એ ધ્યેયને સફળ કરવા માટે અમૃતમાર્ગ ક્યો હોઈ શકે તેની જાણકારી પણ આવવા લાગી. પરિણામે તેમના પ્રતિનાં મારા પ્રેમભાવ, પૂજ્યભાવ, અહોભાવ તથા આદરભાવ સતત વધતા ગયા, તેમની સાથેનું આત્મીયપણું સતત અનુભવવા લાગ્યું અને જીવન ભર્યું ભર્યું તથા સંતોષમય બની ગયું હોય તેવું વેદન મને રહેવા લાગ્યું હતું.

આ રીતે તેમના પ્રતિના મારા પ્રેમભાવ તથા પૂજ્યભાવ સતત વધતા ગયા હોવાથી તેમના પ્રતિનું મારું આજ્ઞાધીનપણું સહજતાએ વધતું ગયું. તેમની ઈચ્છા પ્રમાણે જ, જેમાં મારું કલ્યાણ હોય એ જ રીતે વર્તવું છે તેવા નિર્ણયની દૃઢતા થતી ગઈ. તેનાં ફળરૂપે મને તે પછીનાં વર્ષોમાં તેમનાં વચનોનાં રહસ્યો આપોઆપ મળવા લાગ્યાં, જીવનની સુધારણા કેમ કરવી, સંસારી પ્રસંગોમાં તેઓ કેવી રીતે વ્યવહાર શુદ્ધિ જાળવી આત્મશુદ્ધિ વધારતા ગયા હતા તે સર્વની વિવિધ રીતે જાણકારી મળતી ગઈ, પરિણામે જીવનને કેમ સુધારવું, કેવા ભાવ કેળવી આત્મા પરનો કર્મનો બોજો હળવો કરવો, સહુ જીવ સાથે કેવી રીતે મૈત્રીભાવ તથા ક્ષમાભાવ કેળવવા તે સર્વ માટે વાસ્તવિક જીવનનાં પ્રસંગોમાં માર્ગદર્શન મળતું હતું. રોજબરોજનાં જીવનમાં પણ ક્યાં કેવો ઉપયોગ રાખી વર્તતાં શીખવું તે પણ તેમની જ કૃપાથી આવડતું ગયું. અને આ રીતે પ્રભુ તથા ગુરુ

પ્રતિ કેવી રીતે આજ્ઞાધીન થતાં જવું તેની શીખામણ તેઓ મને વાસ્તવિક અનુભવ કરાવતાં કરાવતાં આપતાં ગયા. આમ મારી મારા જીવનને સુધારવાની, આત્માને કર્મભળથી હળવો કરવાની ભાવના ક્રમે ક્રમે સાકાર થતી ગઈ, જેથી આત્મશાંતિ તથા આત્મશુદ્ધિ લક્ષ આવી એટલી માત્રામાં પ્રગટ થયાં. આત્મમાર્ગનાં રહસ્યો પણ મારામાં સહેલાઈથી ખૂલતાં ગયાં, અને મારું અંતર્મુખપણું પણ વધતું ગયું.

આવા સંજોગોમાં ઈ.સ.૧૯૬૮ના અંતભાગમાં મને અંતરંગથી જાણે કે કૃપાળુદેવ ચીંધતા હોય તે પ્રમાણે સતત ઊઠવા લાગ્યું કે ભાવિમાં મારે એક મોટો ગ્રંથ લખવાનો છે. એ ગ્રંથમાં પ્રભુએ આત્મમાર્ગનાં જે જે રહસ્યો બતાવ્યાં છે કે બતાવવાનાં છે તે મારે ખુલ્લાં કરવાનાં છે, કેમકે એ બધું ઉપલબ્ધ શાસ્ત્રોમાં સ્પષ્ટરૂપે જણાવેલ નથી. અને આ રહસ્યોની જાણકારી ઈચ્છુક જીવોને ખૂબ ઉપકારી થાય તેમ છે. થોડા મહિના પસાર થયા પછી મને આવ્યું કે, “તારે ‘શ્રી કેવળી પ્રભુનો સાથ’ એ નામથી ગ્રંથ રચવાનો છે. અને તેમાં પ્રભુનો બોધેલો કલ્યાણમાર્ગ તારે વર્ણવવાનો છે. તે જ્યારે જીવનસિદ્ધિ લખી ત્યારે તને પ્રભુનો અદ્ભુત સાથ મળ્યો હતો, તેવો જ અદ્ભુત સાથ તને આ ગ્રંથ લખવા માટે પણ મળશે. માટે તારી પાત્રતા વધાર. અને જેમ જેમ માર્ગનાં રહસ્યોની તારી જાણકારી વધતી જાય તેમ તેમ તેની નોંધ તારે કરતા જવી, કે જેથી ગ્રંથરચના કરતી વખતે એ ટાંચણ તને ઉપયોગી થાય.” આ આજ્ઞાનુસાર મેં કાચી નોંધ રાખવાનું શરૂ કર્યું. તેના અનુસરણમાં મેં નિર્ણય કર્યો કે પ્રભુની આજ્ઞા આવે અને પ્રભુ લખાવે ત્યારે જ ગ્રંથનું લખાણ કરવું, તે પહેલાં સ્વચ્છંદથી કંઈ કરવું નહિ. માત્ર જીવન સુધારવું, આત્મલક્ષે જીવવું, શ્રી રાજપ્રભુ પ્રતિનું આજ્ઞાધીનપણું વધારવું અને તેમનાં માર્ગદર્શન અનુસાર મારે મારાં જ્ઞાન, દર્શન તથા ચારિત્રની શુદ્ધિ તથા ખીલવણી કરતાં જવાં. આત્માને આ કાળે વધુમાં વધુ જે દશાએ પહોંચાડી શકાય તે દશાએ પહોંચાડવાનો પુરુષાર્થ જારી રાખવો. આમ સંસારમાં રહેવા છતાં આત્માને સંભાળવાનું કાર્ય અંતરંગથી સતત થયા કરતું હતું.

એ અરસામાં કેટલાંક મુમુક્ષુઓના આગ્રહને કારણે ઈ.સ.૧૯૭૭ના મે માસથી, કૃપાળુદેવની આજ્ઞા સ્વીકારી દર ગુરુવારે મેં કૃપાળુદેવે લખેલા સૌભાગભાઈ પરના

પત્રોનું વાંચન શરૂ કર્યું. એ શરૂ કરતી વખતે મેં નિર્ણય કર્યો હતો કે ઘરની ચાર દિવાલ સિવાય જાહેરમાં વાંચવાની પ્રવૃત્તિ કરવી નહિ, કેમકે તે માન તથા સંઘર્ષનું નિમિત્ત છે. બલકે, જે માર્ગે પૂ. કૃપાણુદેવ ચાલ્યા હતા, તે જ માર્ગે મારે પણ ચાલવું. ક્યારેય પણ વાંચન વિશે જાહેરાત આદિ કરવાં નહિ. જો કે અંતરંગથી આવો બોધ કરવાની મને ક્યારેય ઈચ્છા થઈ નહોતી, અને છે પણ નહિ. વળી, મને સમુહમાં બોલવાનો મહાવરો પણ ન હતો અને કૃપાણુદેવની ઈચ્છાનુસાર જ વર્તવાના ભાવ બળવાન હતા. તેથી વાંચન કરવા વિશે મેં ઘણા મહિના સુધી નકાર કર્યો હતો. પરંતુ જ્યારે કૃપાણુદેવે મને વચન આપ્યું કે, “તેઓ મારાં વાંચન વખતે હાજર રહી સતત માર્ગદર્શન આપશે, કે જેથી હું સ્વચ્છંદ કે માનભાવમાં જાઉં નહિ”, તે વચન મળ્યા પછી મેં મુમુક્ષુજનો સમક્ષ વાંચવાનું શરૂ કર્યું. એ વાંચન કરતી વખતે મનમાં એ ભાવ રમે છે કે, “આ વાંચન મારે બોધ લેવા માટે છે; જે બોધ મને કૃપાણુદેવ આપે છે તે મારે મોટેથી બોલવાનો છે. તેમાં મારે મારાપણું કરવાનું નથી. શ્રોતામાંથી જેને જેટલું અહણ કરવું હોય તે અહે. પણ કોઈ ખોટું ન અહે તેવી હે પ્રભુ! કૃપા રાખજો.”

આવા ભાવને કારણે કોણે શું અહ્યું, શું ન અહ્યું તે વિશે મને સતત નિસ્પૃહભાવ અનુભવાય છે. વળી વાંચન શરૂ કરતાં પહેલાં દરેક વખતે પ્રભુને પ્રાર્થુ છું કે, “પ્રભુ! મને યોગ્ય માર્ગદર્શન આપી, માર્ગનાં રહસ્યો ખોલી મને યોગ્ય બોધ આપજો. આ સાંભળી કોઈ અશુભભાવમાં ન જાય તેવી કૃપા કરજો. મેં પૂર્વકાળમાં કોઈ પણ શ્રોતા સાથે અશુભભાવ બાંધ્યા હોય તો તેની પશ્ચાતાપ કરી ક્ષમા માંગું છું, અને તે વાંચનકાળ દરમ્યાન ઉદયમાં ન આવતાં ક્ષીણ થઈ જાય એવી કૃપા માંગું છું.” આ ભાવની પ્રાર્થના આજ દિન પર્યંત ચાલુ છે અને તેનું સત્ક્રમણ પણ અનુભવાય છે.

આ રાહે વાંચન કરતાં કરતાં ઈ.સ.૧૯૭૭ના પર્યુષણ આવ્યા. પર્યુષણમાં ક્યો વિષય લેવો? તે માટે પ્રભુને ખૂબ પ્રાર્થના કરી. તેમના તરફથી “કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર” લેવાનું સૂચન થયું. આ અનુભવના આધારે પ્રત્યેક પર્યુષણ વખતે પ્રભુ જણાવે તે જ વિષય લેવો, કંઈ જ સ્વચ્છંદે નક્કી કરવું નહિ એવો મેં નિર્ણય લીધો. અને વરસોવરસ વિષયો મળતા ગયા; કાર્ય થતું ગયું. ઈ.સ.૧૯૮૬માં ‘સમકિતનો મહિમા’ નામે વિષય

આવ્યો. સાથે સાથે તેનું થોડું ટાંચણ કરવાની સૂચના મળી, તે રીતે કરેલી નોંધનો આધાર લઈ પર્યુષણ પર્વનું આરાધન કર્યું. આ સર્વ વરસો દરમ્યાન પર્યુષણના આઠ પંદર દિવસ પહેલાં વિષયની જાણકારી આવતી, અને તે વિશે હું તૈયારી કરતી. આ તૈયારી કરતાં છેલ્લાં છેલ્લાં વર્ષોમાં એવા ભાવ પ્રવર્તતા હતા કે, “પ્રભુ! તમે મને એવો વિષય આપો કે જેથી ચાતુર્માસની શરૂઆતથી જ તેની તૈયારી માટે મારે ખૂબ આરાધન કરવું પડે.” મારા આ ભાવ જાણે પ્રભુ પૂરા કરતા હોય તે રીતે મને ગુરુપૂર્ણિમા પહેલાં વિષયની જાણકારી આવવા લાગી. તેથી તે વિષયનાં ગૂઢ રહસ્યો મેળવવામાં, વ્યવસ્થિત ગોઠવવામાં મારો પુરુષાર્થ ઘટ્ટ બન્યો. આવેલાં અને મળેલાં રહસ્યોનું યોગ્ય ટાંચણ કરવામાં ગુરુપૂર્ણિમાથી પર્યુષણપર્વ સુધીનો સમય પુરુષાર્થથી સભર બનતો ગયો. આ આરાધનથી મળતા આનંદને કારણે ‘આખું વર્ષ આ રીતે પસાર થાય તો કેવું સારું!’ એ ભાવ જોર કરતા ગયા. અને મારા આશ્ચર્ય વચ્ચે પર્યુષણપર્વ માટેના વિષયો ઘણા વધારે અગાઉથી જાણવા લાગ્યા; અને મળેલા વિષયનું ઊંડાણ તથા રહસ્યનો તાગ મેળવવામાં મને પ્રાર્થના, ક્ષમાપના અને મંત્રસ્મરણ તથા સ્વાધ્યાયનો સાથ ખૂબ ઉપયોગી નીવડ્યો. મારા આવા ભાવને કારણે ઈ.સ. ૧૯૯૮ પછીનાં પર્યુષણના વિષયો સૂક્ષ્મ, ગંભીર તથા રસપ્રદ બનતા ગયા, એટલું જ નહિ પ્રત્યેક વર્ષનો વિષય પૂર્વના વિષયના અનુસંધાનમાં જ હોય એવું બનવા લાગ્યું. આ રીતે ઈ.સ. ૨૦૦૫ની સાલના પર્યુષણ સુધી ચાલ્યું.

ઈ.સ. ૨૦૦૫ના પર્યુષણમાં આજ્ઞા આવી કે પૂર્વમાં મેં જે છૂટાછવાયાં લખાણ કરેલાં છે તેને વ્યવસ્થિત કરવાં. આ કાર્ય કરવામાં એક વર્ષ પસાર થઈ ગયું. અને ઈ.સ. ૨૦૦૬નાં પર્યુષણમાં સમજ આવી કે મારે આ બધાં લખાણને, પર્યુષણ પર્વ માટે થયેલાં લખાણ સહિત એકત્ર કરીને તેનો નીચોડ ઠાલવવાનો પુરુષાર્થ ગ્રંથરચના માટે કરવાનો છે, જે “શ્રી કેવળીપ્રભુનો સાથ” બનવાનો છે. આ વિશે ડીસેંબર ૨૦૦૬માં અંદાજે સાંકળિયુ તૈયાર કરી લખાણ શરૂ કર્યું. તે પહેલાંનો કાળ લખાણને વ્યવસ્થિત કરવાની વિચારણામાં પસાર થયો. આ રીતે પહેલાં ચાર પ્રકરણથી “શ્રી કેવળીપ્રભુનો સાથ”નો પહેલો ભાગ તૈયાર થયો છે. આ ગ્રંથ પૂરો કરતાં બીજા ત્રણ કે ચાર ભાગ થશે એવો અત્યારે અંદાજ લાગે છે.

આટલાં વર્ષોનાં આરાધનથી એ સ્પષ્ટતાએ સમજાયું છે કે પ્રભુને હૃદયપૂર્વક પ્રાર્થના કરવાથી કેવું સુંદર ફળ મળે છે. એ અનુભવનું મહાત્મ્ય તો અલૌકિક જ છે. વળી, પ્રત્યેક આધ્યાત્મિક અંતરચના માટે સર્જક મહાપુરુષોને વંદન કરી, વિનાવિઘ્ને અંત પૂરો થાય એવી પ્રાર્થના કરે, એવી પ્રણાલી આપણે ત્યાં પરાપૂર્વથી ચાલી આવે છે. આ રીત અનુસાર આરંભમાં કલ્યાણમાર્ગમાં આપણને આગળ વધારે તેવી વિનંતિ વાળી ચોવીશે તીર્થંકર પ્રભુને પ્રાર્થનાઓ કરી છે. સાથે સાથે તેમાં આખો મોક્ષમાર્ગ સંક્ષેપમાં ગૂંથી લેવાનો પ્રયત્ન પણ કર્યો છે. તેમાં મોક્ષ સુધી પહોંચાડવાની પ્રાર્થના પ્રત્યેક પ્રભુને થયેલી છે.

મોક્ષને સિધ્ધ કરવાની ભાવના ત્યારે જ સિધ્ધ થાય કે જ્યારે જીવ તેનાં પાયારૂપ સમકિતને સમજે, આરાધે અને પ્રાપ્ત કરે. અવર્ણનીય કલ્યાણમૂર્તિ સમકિતને મેળવવા, સંસારની માયાજાળથી છૂટવા જીવે કેટલાં અને કેવાં પરાક્રમ કરવાં જરૂરી છે તેની જાણકારી, જે પ્રભુકૃપાથી અનુભવાઈ છે તે “સમ્યક્ત્વ પરાક્રમ” નામના બીજા પ્રકરણમાં આપી છે.

સમ્યક્ત્વ મેળવવામાં અને આત્માનું શુદ્ધિકરણ કરવામાં આડા આવતાં, વિઘ્નરૂપ થતાં કર્મોની જાણકારી, અને તે વિઘ્નમય કર્મોથી ત્વરાથી છૂટવાના ઉપાય વિશેની પ્રભુદૃષ્ટ વિચારણા ત્રીજા પ્રકરણ “અષ્ટ કર્મ”માં કરી છે. તેમાં આઠ મુખ્ય કર્મો, તેની ૧૫૮ ઉત્તર પ્રકૃતિઓ અને તેના વિસ્તારમાં અનંત કર્મો કેવી રીતે બંધાય છે તેની સમજણ આપવાનો પ્રયત્ન શ્રી પ્રભુનાં માર્ગદર્શનથી ચોથા “અઢાર પાપસ્થાનક” નામનાં પ્રકરણમાં કર્યો છે. જે જીવને છૂટવું છે, સંસારનાં બંધનોથી મુક્ત થવું છે તેણે આ સમજણનો ઉપયોગ કરવાનો છે. અને તે સમજણની સહાય લઈ, પુરુષાર્થ કરી મોક્ષમાર્ગમાં આગળ ને આગળ વધવાનું છે.

મોક્ષમાર્ગમાં આગળ વધવા માટે પ્રાર્થના, ક્ષમાપના તથા મંત્રસ્મરણ કેવી રીતે ઉપયોગી થાય છે, તે સર્વના આશ્રયે પુરુષાર્થ કરવાથી આત્માનો દબાયેલો અપૂર્વ સ્વભાવ કેવી રીતે પ્રગટ થાય છે, અને આવો સ્વભાવ પ્રગટ કરવામાં શ્રી પંચપરમેષ્ટિ

ભગવંત એટલે કે અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુસાધ્વીજી કેવી રીતે સહાય કરી આપણા પર નિર્વ્યાજ ઉપકાર કરે છે તેનો ચિતાર “શ્રી કેવળી પ્રભુનો સાથ, ભાગ-૨” માં મૂકવા ધારણા રાખી છે. પ્રભુકૃપા બળ ઔર છે.

અત્યાર સુધીનાં ચિત્રણ પરથી એ તો સ્પષ્ટ રીતે સમજાયું હશે કે આ બધી તૈયારી અને લખાણ કરવામાં સહુથી મોટો અને બળવાન ઉપકાર તો શ્રી રાજપ્રભુનો જ છે. તેમણે જે દિવ્યવાણી પ્રકાશિત કરવા ધારી હતી, તેને સાકાર કરવા પ્રભુએ મને નિમિત્ત બનાવી જણાય છે. બાકી, આ બધું લખાણ આદિ કરવું એ તો સાવ મારા ગજા બહારની જ વાત છે. તેમની આવી અલૌકિક કૃપાને કારણે જ મને વારંવાર જરૂરિયાતના સમયે માર્ગદર્શન અને જાણકારી મળતાં રહ્યા છે. મને વિશ્વાસ છે કે આ પછીનાં ભાગનાં લખાણમાં પણ મને પ્રભુ આવી જ સહાય કરશે. અહીં પહેલા ભાગમાં વ્યક્ત થયેલી કેટલીક રહસ્યમય વાતો એટલા ઊંચા પ્રકારની છે કે જે મને રાજપ્રભુ પાસેથી મળેલી છે, અને તેમની સહાયથી જ લખી શકાઈ છે, માટે આ ગ્રંથનું કર્તાપણું રાખવાની મને કોઈ ભાવના કે અભિલાષા નથી જ. તે ગ્રંથના સાચા કર્તા અને પ્રણેતા છે શ્રી રાજપ્રભુ. હું તો નિમિત્ત માત્ર છું. રાજપ્રભુના ઉપકારનો અતિ અતિ વિનમ્રભાવે આભાર માની, તેમને અહોભાવ અને પૂજ્યભાવથી કોટિ કોટિ વંદન કરું છું.

શ્રી રાજપ્રભુના કલ્યાણભાવથી પ્રભાવિત થયેલાં મારાં માતાપિતા સ્વ. સુશીલાબેન શેઠ તથા સ્વ. ભોગીલાલ ગિ. શેઠનો મારા ઉપરનો ઉપકાર કંઈ નાનોસૂનો નથી. મને જન્મતાંની સાથે નિયમિતપણે વૈરાગ્યભરિત કાવ્યો, પદો, તથા તીર્થંકર પ્રભુની સ્તુતિ આદિ તેઓ સંભળાવતાં હતાં, અને એ દ્વારા મારા જીવને ધર્મસન્મુખ કરવાનો ભવ્ય પુરુષાર્થ પણ તેમણે કર્યો હતો. મને તેમના નિર્મળ પ્રેમથી નવડાવી જગતની સર્વ કસોટીઓમાં ટકવા માટેના વીર્યનું દાન પણ તેમણે આપ્યું હતું. થીસીસ લખવાના કાળ દરમ્યાન વ્યવહારિક અને આધ્યાત્મિક સુવિધાઓ આપવામાં તેઓએ લેશ પણ પાછળ પાછી પાની કરી ન હતી. તેમજ રાજપ્રભુનાં જીવનને તથા કવનને જાણવા, સમજવા તથા અનુભવવા માટે યોગ્ય સાથ પણ આપ્યો હતો.

આ ઉપરાંત જે કંઈ આધ્યાત્મિક જાણકારી મને મળતી હતી તે બધાંને આપી શકાય તે માટે તેઓ ઉત્સુક હતા જ. મારાં કમભાગ્યે જ્યારે આ ભાવ સાકાર કરવાનો પ્રસંગ આવ્યો છે ત્યારે તેઓ બંનેમાંથી કોઈની પ્રત્યક્ષ હાજરી નથી, કેમકે પિતાજીનો વિયોગ થયાં છઠ્ઠીસ વર્ષ અને માતાના વિયોગના દશ વર્ષ વીતી ચૂક્યાં છે. તેમ છતાં એ અનુભવ જરૂર થાય છે કે તેઓ જ્યાં છે ત્યાંથી મને પ્રેરણાનાં પિયુષ મોકલ્યાં જ કરે છે.

આ જ રીતે મારા આ જન્મના જીવનસાથી શ્રી રજનીકાંત મહેતા તરફથી મને આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિ કરવામાં ઘણી સુવિધા મળી હતી. કૃપાળુદેવના પત્રોનું વાંચન કરવાનું શરૂ કરવા માટે તેમનો સાથ અને ઉત્સાહ અનેરો હતો. અમારા ત્રીસ વર્ષના સહવાસના કાળમાં થયેલા આધ્યાત્મિક અનુભવો અમારા સહજીવનને સમૃદ્ધ કરવામાં ખૂબ મદદરૂપ થયા હતા. તેઓ પણ થયેલા અનુભવો અને સિદ્ધાંતનું લખાણ આદિ કરાવવા માટે ખૂબ ઉત્સાહી હતા; છતાં પ્રભુની આજ્ઞા વિના કંઈ કરવું નથી એવા મારા ભાવને એટલા જ પ્રેમથી અનુમોદતા હતા. તેમના હૃદયની આ વિશાળતા, આ લખાણ કરતી વખતે મને સતત પ્રેરણા આપતી રહી છે. કેમકે એ કાળમાં થયેલા અનુભવો અને જાણવા મળેલા સિદ્ધાંતો વિશે હું મારા માતાપિતા, જીવનસાથી તથા મારી ભત્રીજી ચિ. ભારતી મ. શેઠ સાથે સહજતાથી ચર્ચા શકતી હતી તથા માણી શકતી હતી. સાથીદારના વિયોગને આજે દશ વર્ષ થયા છે, પણ તે વિશે એ ભાવ રમે છે કે આત્માનું આગળનું આરાધન તેમની સાથે રહી કરવામાં હવે દશ વર્ષ ઓછાં થઈ ગયા છે. અને દિવસે દિવસે ફરીથી શુભભાવથી મળવાનું નજીક નજીક આવતું જાય છે, આમ આ ત્રણેનો ફાળો અંતરચનાની દૃષ્ટિએ પરોક્ષ બન્યો છે, છતાં તેની મૂલ્યવત્તા જરા પણ ઓછી નથી. આ ઉપરાંત મારા સર્વ કુટુંબીજનો તરફથી પણ આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિ કરવા માટે ઘણો સાથ સહકાર મળતો રહ્યો છે તે નોંધનીય છે.

આ અંતની રચનામાં આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિએ મને પુત્રવત્ ચિ.નેહલ વોરાનો સાથ ખૂબ મદદરૂપ થયો છે. વળી, આત્મિક અને વ્યવહારિક સુવિધા મને ચિ.પ્રકાશ તથા અમી તરફથી, મુ.અજીતભાઈ અને નલીનીબેન તરફથી તથા ભા. કિશોરભાઈ તથા

રેણુબેન તરફથી સારી રીતે મળેલ છે. આ ઉપરાંત બીજા અનેક મુમુક્ષુઓનો સાથ વિવિધ રીતે પ્રાપ્ત થયો છે. આખા ગ્રંથનું કંપોઝીંગ અને પહેલું પ્રુફ રીડીંગ મારી ભાણેજ અમી ઠાકોર તથા અનુરાગ ઠાકોરે ખૂબ જ પ્રેમથી નિર્માનીપણે કર્યું છે. અને આ ગ્રંથની છપાઈ, બાઈન્ડીંગ વગેરેનો ભાર વર્ષોના પરિચિત તથા નીકટના સ્નેહી એવા અરુણભાઈ મહેતા તથા સુધાબહેને પ્રેમથી ઉપાડ્યો છે. સાથે સાથે ગ્રંથનું અતિ ઉપયોગી એવું છેલ્લું વાંચન મારી સહાધ્યાયી અને સખી ડો. કલા શાહે ખૂબ જ ઉત્સાહથી અને ચીવટથી કર્યું છે. મળેલાં સાથ અને સહકાર માટે તે સહુનો અંતરંગથી આભાર માનું છું, અને તેઓ પ્રતિ કંઈ દોષ થયો હોય તો શ્રી પ્રભુની સાક્ષીએ સપશ્ચાતાપ ખમાવું છું. હું શ્રી પ્રભુને પ્રાર્થું છું કે તેઓ સહુનો આત્મવિકાસ ખૂબ જ સરળતાથી અને સુવિધા સાથે વધતો જાઓ. પ્રભુની નિરંતર વરસતી કૃપાનો અમૂલ્ય લાભ સહુ જીવોને અવિરતપણે મળતો રહો.

આ ગ્રંથને પ્રસિધ્ધ કરવામાં આર્થિક યોગદાન આપનાર, સ્વેચ્છાએ આ કાર્યમાં પ્રેમથી સાથ આપનાર સહુનો આભાર માનું છું. તેમણે ઈચ્છેલા દ્રવ્યદાનથી જે જ્ઞાનદાનની લહાણી થશે તેનો લાભ તેમને ત્વરાથી આત્માર્થે પ્રાપ્ત થાય એ જ શ્રી પ્રભુને મારી હૃદયપૂર્વકની પ્રાર્થના છે.

આ ગ્રંથમાં કેટલાક મુદ્દાઓ, કેટલાક સિધ્ધાંતો પ્રકરણે પ્રકરણે પુનરાવર્તન પામ્યા છે; તે વાંચતી વખતે વાચકના લક્ષમાં આવ્યા વિના રહેશે નહિ. તેમ કરવાનું કારણ એ છે કે એ જગ્યાની અપેક્ષા સમજવા એ મુદ્દા મુકવાથી સમજવાની સરળતા રહે. આવી સ્થળ સ્થળની સમજવાની સરળતા સાચવવા પુનરુક્તિદોષ વહોરીને પણ કાર્ય કર્યું છે. તે માટે વાચક ગણની ક્ષમા ચાહું છું.

મુંબઈ

તા. ૧૫.૮.૨૦૦૭

સંવત્સરી. ભાદરવા સુદ ૪; ૨૦૬૩.

ૐ શાંતિ.

સરયુ રજની મહેતા.

આત્મવિકાસની યાત્રા

“શ્રી કેવળીપ્રભુનો સાથ, ભાગ-૧”નું આમુખ લખવાનું કાર્ય મને સોંપ્યું તેને હું મારું અહોભાગ્ય સમજું છું. શ્રી ચોવીશે તીર્થંકર ભગવંતને મારી કોટિ કોટિ વંદના.

થોડીક અંગત વાત તથા થોડાંક સંસ્મરણો મૂકવાની રજા લઉં છું. લગભગ પંચાવનેક વર્ષ પહેલાંથી સરયુબેનના ઘરે ‘મોરબી હાઉસ’ જવાનું ઘણીવાર થતું. હું તથા સરયુ સહાધ્યાયી હતા, તેથી શાળામાંથી નીકળી, બપોરના સમયે હું તેને ત્યાં ઘણી વાર જતી. એ દિવસોની મીઠી મધુર યાદો મેં મારાં હૃદયની ગઠરીમાં સંગોપી રાખી છે. સરયુના વાત્સલ્યમૂર્તિ માતા પ.પૂ. સુશીલાબેન અને પ.પૂ. પિતાશ્રી ભોગીલાલભાઈનાં નિર્ભેળ સ્નેહ અને મમતા માણવાનું સદ્ભાગ્ય મને સાંપડ્યું હતું. તેમની પાસેથી મને માતાપિતા તરીકેનો સ્નેહ મળતો રહ્યો હતો. તેઓ બંનેને મારાં હૃદયની ભાવપૂર્વકની વંદના હો.

એકવીસમી સદીનાં ગ્લોબલ સંસ્કૃતિનાં આક્રમણવાળાં, પશ્ચિમનાં પવનનાં પ્રદુષણવાળાં, વર્તમાન જીવનમાં મચી રહેલી અફડાતફડીવાળાં, અશાંતિ, આતંક, રાગદ્વેષ અને વેરની ભાવનાથી ભરેલા વાતાવરણમાં ફસાયેલી આ માનવજાતને જરૂર છે, ‘આત્મા’ને જાણવાની, ઓળખવાની, સમજવાની અને માણવાની.

આત્માને જાણવાથી શરૂ કરી માણવા સુધીનો વિકાસ કરવા માટે શ્રી તીર્થંકર પ્રભુએ મહામૂલો ઉપદેશ આપ્યો છે. તે ઉપદેશને શ્રી ગણધર પ્રભુનાં માર્ગદર્શન નીચે આચાર્યોએ અંતઃસ્થ કર્યો હતો; જે ‘આગમ સૂત્ર’ તરીકે જૈન દર્શનમાં ઓળખાય છે. તે જૈન તત્ત્વજ્ઞાનનો અખૂટ અને વિપુલ મહાસાગર છે. અનેકાનેક સાધુ ભગવંતોએ એ મહાસાગરને ખુંદી શ્રુતજ્ઞાનરૂપી મોતીનો પરિચય આપણને કરાવ્યો છે. તત્ત્વનાં ઊંડાણને પામવાનો માર્ગ બતાવ્યો છે. અલબત્ત, સામાન્ય જનોને માટે એ માર્ગ કઠિન, અગમ્ય અથવા અસુલભ રહ્યો છે, તેમ છતાં જેને એ પ્રાપ્તિની અદમ્ય ઈચ્છા જાગે છે તેને તે માર્ગ અવશ્ય મળે જ છે.

ઘણીવાર શ્રી તીર્થંકર પ્રભુની શાંત મુદ્રા સહિતની પ્રતિમા કે છબી જોઈને આપણાં અંતરમાં ભાવ ઊઠે છે કે, “હે પ્રભુ! અમે તારા જેવા ક્યારે થઈશું? અસાર એવા સંસારમાંથી, તેનાં બંધનોમાંથી અમને મુક્તિ ક્યારે મળશે? અલ્પમતિવાળા તથા પામર એવા અમે તમારા જેવા થવાની ઝંખના રાખીએ છીએ, તે ક્યારે સફળ થશે? વગેરે.”

આપણા આ પ્રશ્નોના ઉત્તર, થતી મુંઝવણ માટે માર્ગદર્શન આપણને મળી રહે છે. પૂ. સરયુબેન રચિત 'શ્રી કેવળી પ્રભુનો સાથ - ભાગ-૧'માંથી. ત્રણ શબ્દનાં આ શીર્ષકમાં સરયુબેન પોતાના આત્માનુભવની અનુભૂતિ શબ્દસ્થ કરતા હોય એવી લાગણી થાય છે. અને આત્માનુભવની યાત્રા કરવા તેઓ આપણને નિમંત્રણ આપતા જણાય છે.

કેવું સરસ, સરળ અને મનભાવન શીર્ષક છે! "શ્રી કેવળી પ્રભુનો સાથ"! ચાલો આપણે સહુ આ યાત્રામાં જોડાઈ જવાનો પુરુષાર્થ કરીએ.

આ ગ્રંથનું પ્રથમ પ્રકરણ 'ચોવીશ તીર્થંકર પ્રભુની સ્તુતિ' છે. જૈન દર્શન અનુસાર વર્તમાન અવસર્પિણી કાળના ચોથા આરામાં ચોવીશ તીર્થંકર પ્રભુ થયા છે. આ ચોવીશ તીર્થંકર વિશે જૈન સાહિત્યમાં વિપુલ પ્રમાણમાં ખેડાણ થયું છે. છેલ્લાં પાંચસો વર્ષના ગાળામાં જૈન સાધુકવિઓએ ચોવીશે તીર્થંકર વિશે અનેક પદ્યરચનાઓ કરી છે. ચોવીશીનું ખેડાણ અમૂલ્ય છે. ચોવીશી એટલે ચોવીશે તીર્થંકર પ્રભુના ગુણોની સ્તવના; જેમાં ભક્તકવિ ભાવપૂર્વક પોતાનાં હૃદયની પ્રભુમિલનની ઝંખના, વિયોગની વેદના, પ્રભુ પ્રત્યેનો સમર્પણભાવ, દાસભાવ ઇત્યાદિ વ્યક્ત કરે છે. અરે! કેટલીકવાર તો કવિ પ્રભુને ઉપાલંભ પણ આપતા હોય છે.

જૈન સાહિત્યમાં અવધૂત કવિ 'આનંદઘનજીની ચોવીશી' એટલે પ્રેમલક્ષણાભક્તિ, જ્ઞાન, ધ્યાન અને યોગનો સમન્વય. શ્રી ઉપાધ્યાય યશોવિજયજીની ચોવીશી એટલે નિર્ભેળ પ્રભુભક્તિ અને પ્રભુના ગુણોની સ્તવના, શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજીની ચોવીશી એટલે દ્રવ્યાનુયોગનું નિરૂપણ. આમ ઘણા સાધુમુનિઓએ શ્રી તીર્થંકર પ્રભુ વિશે કાવ્યરચનાઓ કરી જનસમાજ પર ઘણો ઉપકાર કર્યો છે.

પરંતુ સરયુબેન 'ચોવીશ તીર્થંકર પ્રભુની સ્તુતિ'માં ગદ્યકાવ્ય રચે છે. અહીં તેઓ સરળ રીતે તીર્થંકર પ્રભુનાં નામનો વિશેષ અર્થ સમજાવે છે, ત્યાર બાદ શ્રી પ્રભુને વંદના કરી, પ્રભુના ગુણોની વિશેષતા જણાવી, પોતાની અલ્પતાનું ભાન કરાવે છે. આ ભવાટવિમાં, ભવભ્રમણમાં ભમતા જીવે અજ્ઞાનપણામાં ભોગવેલી વેદનાને વાચા આપે છે. શ્રી તીર્થંકર પ્રભુ કે જેઓ જીવનની સાર્થકતાના જ્ઞાતા છે, તેમની કૃપા, તેમનું માર્ગદર્શન મેળવવાની પ્રાર્થના કરે છે, અને આ પ્રાર્થનામાં પ્રભુ પાસે સન્માર્ગનું દાન તેઓ માગે છે.

આ પ્રકરણમાં લેખિકા પ્રથમ તીર્થંકર પ્રભુ શ્રી આદિનાથથી શરૂ કરી ચોવીશમા તીર્થંકર પ્રભુ શ્રી મહાવીર સ્વામી સુધીના કાળનો પરિચય પણ કરાવે છે. અને

આત્મવિકાસનાં સોપાન એક પછી એક ચડવા માટેની સજ્જતા કેળવવાની શક્તિ શ્રી પ્રભુ પાસે આદ્રહૃદયથી અને ભક્તિસભરતાથી માંગે છે.

શ્રી કેવળીપ્રભુના માર્ગમાં પ્રયાણ કરવા માટે સમ્યક્ત્વ પરાક્રમ તો કરવું જ પડે. સમ્યક્ત્વ પામ્યા વિના માર્ગ પ્રાપ્તિ થઈ શકતી નથી. તેથી બીજા પ્રકરણ “સમ્યક્ત્વ પરાક્રમ”માં લેખિકા એ વિશે પ્રકાશ પાડે છે. તેઓ લખે છે કે, “આત્માનાં શુદ્ધિ અને શાંતિ વધારવા સતત પ્રયત્નવાન રહેવામાં જીવ વીર્ય વાપરે છે ત્યાં તેનાં ખીલેલાં વીર્યનો સદુપયોગ થાય છે. અને જેમ જેમ તે મળેલાં વીર્યનો સદુપયોગ કરતો જાય છે, તેમ તેમ તેને સત્પુરુષો તરફથી વધારે ને વધારે શુભ વીર્યની ભેટ મળતી જાય છે, મળેલાં વીર્યનો સદુપયોગ કરવો તે સમ્યક્ત્વ છે; અને તે વીર્યને સન્માર્ગે વાપરીને ક્રમિક આત્મશુદ્ધિનાં પગથિયાં ચડતાં જવાં તે ‘સમ્યક્ત્વ પરાક્રમ’ કહી શકાય.” જીવને સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરવા પરાક્રમ કરવું પડે છે, તે માટે અનેક પ્રકારનાં વિઘ્નો પાર કરવાં પડે છે, સમ્યક્દર્શન મેળવ્યા પહેલાં જીવની દશા કેવી હોય છે તેનું હૃદયસ્પર્શી તાદૃશ આલેખન લેખિકા કરે છે. સજાગ ન રહે તો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયપણું પામ્યા પછી પણ જીવ અસંજ્ઞીપણામાં ધકેલાઈ જાય છે, અને સાધુપુરુષોનો કલ્યાણભાવ પામતા જવાથી ફરીથી સંજ્ઞીપંચેન્દ્રિયપણું જીવ મેળવે છે. તે પછી સત્પુરુષોના અને સાધુપુરુષોના સમાગમને પામી સમ્યક્દૃષ્ટિ મેળવી તેનું સતત વિશુદ્ધિકરણ કરવા તે પ્રેરાય છે. તે ચિત્રણ દ્વારા લેખિકા કર્મક્ષય કરવા માટે સદ્ગુરુના માર્ગદર્શનની મહત્તા સ્પષ્ટ સ્થાપે છે.

ત્યારબાદ લેખિકા સમ્યક્ત્વ પરાક્રમ કરવાનાં સોપાનની સૂક્ષ્મ સમજ સરળભાષામાં આપે છે. અને વર્તતી અંતરાયોને દૂર કરવામાં સદ્ગુરુ તથા પ્રભુનો સાથ કેવો ઉપયોગી છે તે તથા પૂર્વકૃત દોષોની ક્ષમા માંગવી કેટલી જરૂરી છે તેની સમજ આપે છે. સાથે સાથે ઘાતી અને અઘાતી કર્મોનો ક્ષય કરતા જઈ ચૌદમાં ગુણસ્થાને પહોંચવા માટે જીવે કઈ રીતે વિકાસ સાધવો તે તેમણે સમજાવ્યું છે. છઠ્ઠા સાતમા ગુણસ્થાને વર્તતા મુનિઓએ કર્મક્ષય કરવા કેવા આચાર પાળવા તેનું વિવેચન “ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર”ના આધારે સરળ શૈલીમાં રજૂ કર્યું છે.

સમ્યક્ત્વ પરાક્રમનાં બંધાં સોપાન સિદ્ધ કરવા માટે અષ્ટકર્મનો ક્ષય કરવો આવશ્યક છે. આત્મા પર વર્તતા વિભાવને કારણે કર્મનો જમાવ થાય છે, અને તેના મૂળ ગુણો પર આવરણ બંધાય છે. કર્મ એ સૂક્ષ્મ પુદ્ગલની બનેલી વર્ગણા છે. આવા કર્મથી લેપાયેલો

આત્મા ‘જીવ’ તરીકે ઓળખાય છે. ત્રીજા પ્રકરણ ‘અષ્ટ કર્મ’માં લેખિકા કર્મબંધનાં મુખ્ય પાંચ કારણો — મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાય અને યોગ - ની વ્યવસ્થિત સમજ આપે છે. કર્મનાં પ્રકાર, તેની પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ અને પ્રદેશબંધની વિસ્તારપૂર્વક સમજણ આપે છે. તે ઉપરાંત કર્મની અવસ્થા પ્રકૃતિ આદિ વિશે સામાન્ય જનને સમજાય તેવી સરળ શૈલીથી તેનું નિરૂપણ કર્યું છે.

જીવને આ સંસારમાં રખડાવનાર આઠે કર્મોની પેટા પ્રકૃતિ વર્ણવી, તે પ્રકારોમાં જીવ કેમ અટવાય છે તેનું દર્શન યોથા પ્રકરણ “અઢાર પાપસ્થાનક”માં કરાવ્યું છે. આઠે પ્રકારનાં કર્મોથી મુક્ત થવા માટે જીવે અઢારે પાપસ્થાનકોનો ત્યાગ કેવી રીતે કરવો તે વિસ્તૃત રીતે સમજાવ્યું છે. અને તેમ કરવા માટે પ્રાર્થના, ક્ષમાપના અને મંત્રસ્મરણની જરૂરિયાત પણ તેમણે બતાવી છે.

આ ગ્રંથનાં ચારે પ્રકરણની તર્કબદ્ધતા સમજવા જેવી છે. આત્મવિકાસની યાત્રાના પ્રારંભમાં જીવે ‘ચોવીશ તીર્થકર પ્રભુની સ્તુતિ’ કરવી, તેમના જેવા બનવા માટે ‘સમ્યક્ત્વ પરાક્રમ’ કરવું, આ પરાક્રમની સિદ્ધિ કરવા ‘અષ્ટ કર્મનો નાશ કરવો’ અને તે કર્મોનો નાશ કરવા માટે ‘અઢાર પાપસ્થાનક’નો ત્યાગ કરવો એટલો જ જરૂરી છે.

સરયુબેનની કલમ વિશે લખવાની લાલચ હું રોકી શકતી નથી. તેમની શબ્દશૈલીમાં, તેમનાં આલેખનમાં ક્યાંય શબ્દાડંબર નથી. તેમાં છલકે છે માત્ર સાદગી, સરળતા, વિષયનું ઊંડાણ અને અભિવ્યક્તિમાં વાચકને તરબતર કરી દેવાનું કૌવત. આ બધાં કરતાં સૌથી મોટી વિશેષતા એ છે કે તેઓ લખે છે ત્યારે કોઈ ભારભડકમ વાતો નથી લખતાં, પણ તેઓ વ્યક્ત કરે છે, ‘આત્માનુભૂતિનો આનંદ’ — આત્મવિકાસનાં સોપાન અને મોક્ષમાર્ગની ડગર પર ડગ માંડવા — યાત્રામાં જોડાવા આપણે કેવી પાત્રતા કેળવવી જોઈએ તેનો અંગુલિનિર્દેશ પણ કરે છે.

‘શ્રી કેવળીપ્રભુનો સાથ, ભાગ-૧’. જૈનદર્શનનાં ક્ષેત્રે સરયુબેનનું અનોખું પ્રદાન છે. લખાણમાં ક્યાંય કશી ભૂલચૂક થઈ હોય તો ક્ષમા યાયું છું.

ડો. કલા શાહ,
એમ.એ., પી.એચ.ડી.

